

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Heas seisundis planeet kõigi jaoks. ELi tegevuskava „Õhu, vee ja pinnase nullsaaste suunas“““

(COM(2021) 400 final)

(2022/C 105/22)

Raportöör: **Maria NIKOLOPOULOU**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 31.5.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	4.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	105/0/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab komisjoni kava, et lahendada terviklikult eri tüüpi saaste probleem ning täita Pariisi kokkuleppega võetud kohustused ja kestliku arengu eesmärgid. Selleks, et kava oleks tõeliselt kaugeleulatuv, peavad selle eesmärgid olema täielikult kooskõlas Maailma Terviseorganisatsiooni soovitustega ning neid tuleb suurendada algusest peale ehk nüüd ja kohe.

1.2. Komitee nõuab tungivaltp, et komisjon hakkas andmeid koguma, et lähitulevikus oleks võimalik teha seadusandlikud ettepanekud nendes valdkondades, kus neid veel tehtud ei ole, näiteks valgus- ja vibratsioonireostuse kohta.

1.3. Komitee toetab saastest puhastamiseks nullsaasteteemaliste sidusrühmade platvormi loomist ja soovib teha sellega koostööd Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvormi ⁽¹⁾ või muude vahendite kaudu.

1.4. Komitee avaldab kahetsust, et nullsaaste hierarhias peetakse saastega seotud kahju heastamist ja selle hüvitamist vähem oluliseks. Tuleb määrata kindlaks meetmed, mida võtta, kui saastamise eest vastutajat ei ole võimalik kindlaks teha või kui ta ei saa kahju hüvitada.

1.5. Komitee soovib tahkete osakeste allikate hindamisel lisada õigusaktidesse ja tahkete osakestega saastumise seiresse nende oksüdatiivse potentsiaali ja ülipeened osakesed.

1.6. Kõikidel sadamatel peab merereostusega võitlemiseks olema kõrgetasemeline jäätmete kogumise ja käitlemise süsteem. Lisaks peaks EL hoogustama pidevat merest prügi eemaldamist nii selleks, et toetada saastest puhastamist, kui ka selleks, et võimaldada kõrvaltegevusena kalapüüki.

1.7. Osa plastireostusest meres pärineb sisevetetest. Euroopa jõgede puhastamine nõuab asjaomaste riikide vahelist kooskõlastamist.

1.8. Komitee leiab, et jäätmekäitlus tuleb ühtlustada ning et jäätmeid tuleks käidelda ja taaskasutada samal territooriumil või seal, kus on asjakohased ringlussevõtu rajatised, et vältida nende kahjulikku mõju kolmandatele riikidele.

⁽¹⁾ Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvorm.

1.9. Kuigi eesmärgid on seatud ELi tasandil, soovivad komitee kehtestada riigipõhised miinimummäärad tagamaks, et kõik liikmesriigid teevad piisavaid edusamme, kuigi nende tegemise kiirus võib olla erinev.

1.10. Komitee kutsub liikmesriike ja komisjoni üles kiirendama üleminekut taastuvatele energiaallikatele, mis on ettevõtete jaoks hädavajalik, et vähendada oma tootmise CO₂ heidet.

1.11. Komitee avaldab komisjonile kiitust kodanike teadusalgatuste strateegia eest, et soodustada inimeste osalemist ja neid kaasata eesmärgiga suurendada teadlikkust saaste, tervise ja heaolu teemadest.

2. Komisjoni ettepanek

2.1. ELi tegevuskava „Õhu, vee ja pinnase nullsaaste suunas“ on Euroopa rohelise kokkuleppe üks viimaseid nurgakivisid. Sellega seatakse 2050. aastaks eesmärk vähendada saastet sellise tasemeni, et see ei ole inimestervisele ja keskkonnale kahjulik. Komisjon integreerib ja ühendab kõik käimasolevad meetmed, et täita mitu saaste vähendamise eesmärki korraga.

2.2. ELi õiguse ja rohelise kokkuleppe eesmärkide kohaselt ning koostöös muude algatustega peaks EL 2030. aastaks vähendada:

- rohkem kui 55 % võrra õhusaaste mõju tervisele (enneaegsed surmajuhtumid);
- 30 % võrra transpordimürast pidevalt häiritud inimeste osakaalu;
- 25 % võrra selliseid ELi ökosüsteeme, kus õhusaaste ohustab elurikkust;
- 50 % võrra toitainete kadu, keemiliste pestitsiidide kasutamist ja sellega seotud riske, kõige ohtlikumate pestitsiidide kasutamist ning loomakasvatuses ja vesiviljeluses kasutatavate antimikroobikumide müüki;
- 50 % võrra plastprügi meredes ja 30 % võrra keskkonda sattuvat mikroplasti;
- märkimisväärselt kogu jäätmeteket ja 50 % võrra olmejäätmete jääke.

2.3. 2022. ja 2024. aastaks kavandatud nullsaaste seire- ja väljavaatearuande eesmärk on hinnata 2030. aastaks seatud eesmärkide täitmise käiku ning need on võrdlusaluseks, mille põhjal otsustatakse, milliseid meetmeid tuleks võtta või tugevdada, et saavutada 2030. aastaks seatud eesmärgid. Selle põhjal otsustatakse, millised on järgmised sammud, et saavutada 2050. aastaks nullsaaste.

2.4. Komisjon loob koos Euroopa Regioonide Komiteega nullsaasteteemaliste sidusrühmade platvormi.

2.5. 2023. aastaks vaadatakse läbi merestrateegia raamdirektiiv, et vähendada plast- ja muud prügi, veealust müra ja saasteaineid.

2.6. Asulareovee puhastamise direktiivi läbivaatamine koos reoveesetete direktiivi hindamisega aitab seada kõrgemad eesmärgid seoses reoveest toitainete eemaldamise ning puhastatud vee ja reoveesetete taaskasutamiseks ettevalmistamisega.

Vaadatakse läbi jäätmesaadetiste määrus, et tagada nende keskkonnahoidlik käitlemine ja piirata sellist ekspordi, millel on kahjulik keskkonna- ja tervisemõju kolmandates riikides.

3. Üldised märkused

3.1. Nagu tegevuskavas märgitakse, on võitlus saaste vastu ühtaegu võitlus õigluse eest, sest keskkonnasaaste kõige kahjulikum tervisemõju all kannatavad tavaliselt kõige haavatavamad ühiskonnarühmad. Nende hulka kuuluvad lapsed, terviseprobleemidega inimesed, eakad, puudega inimesed ja vaesemates sotsiaal-majanduslikes tingimustes elavad inimesed⁽²⁾. Saastega seotud haiguste tõttu kannatavad kõige enam madala ja keskmise sissetulekuga riigid, kus esineb peaaegu 92 % saastega seotud surmajuhtumitest⁽³⁾.

⁽²⁾ Euroopa Keskkonnaameti aruanne nr 22/2018, „Unequal exposure and unequal impacts“.

⁽³⁾ UNEP/EA.4/3 (2018), rakenduslava „Liikumine saastevaba planeedi suunas“.

3.2. Komitee toetab komisjoni kava ja juhtalgatusi, et lahendada terviklikult eri tüüpi saaste probleem ning täita Pariisi kokkuleppes võetud kohustused ja kestliku arengu eesmärgid. Selleks, et kava oleks tõeliselt kaugeleulatav, peavad selle eesmärgid olema täielikult kooskõlas Maailma Terviseorganisatsiooni soovitustega.

3.3. Komitee kiidab heaks lähenemisviisi tõhustada eri valdkondades olemasolevaid õigusakte ja kohandada neid seal, kus rakendamine ei ole olnud edukas, näiteks õhu ja vee kvaliteedi vallas. Komitee kordab, et ELi keskkonnapoliitika on näidanud, et ELi keskkonnaalaste õigusaktide puudulik, killustatud ja ebahütlane rakendamine on paljudes ELi liikmesriikides tõsine probleem⁽⁴⁾. Puudu ei ole teadmistest selle kohta, mida tegema peaks. Vajaka jääb teada-tuntud, sageli ammu otsustatud meetmete elluviimise ja poliitilisest tahtest⁽⁵⁾.

3.4. Komitee nõuab tungivalt, et komisjon hakkas andmeid koguma, et lähitulevikus oleks võimalik teha seadusandlikud ettepanekud nendes valdkondades, kus neid veel tehtud ei ole, näiteks valgus- ja vibratsioonireostuse kohta.

3.5. Eesmärkide saavutamise ulatust hinnatakse seiretulemuste ja 2024. aasta prognooside põhjal. See avab arutelud, et hinnata kaugeleulatuvuse taset ning vaadata vajaduse korral eesmärgid ja õigusaktid põhjalikumalt läbi. Komitee kardab, et see protsess on liiga pikk, võttes arvesse kui vähe aega on 2030. aasta eesmärkide saavutamiseks, ning leiab, et neid tuleb suurendada algusest peale ehk nüüd ja kohe.

3.6. 2030. aastaks õhusaastega seotud eesmärgid põhinevad liiga vanadel võrdlusaastatel. Võrdlusaastad on eri eesmärkide jaoks erinevad, sest need põhinevad erinevatel andmetel ja õigusaktidel. Kuigi pikaajalised koondandmed hõlbustavad prognoosimist, leiab komitee, et kõigi eesmärkide saavutamise hindamisel tuleks kasutada sama lähtepunkti, et saada nõuete täitmisest realistlik ülevaade.

3.7. Õigusraamistik peab aitama ettevõtetel ja VKEdel rakendada saastekontrolli alaseid õigusakte, hoides halduskoormuse võimalikult väiksena. Samuti tuleb ühtlustada rahvusvahelist õigusraamistikku, sest ELi saaste ei lõppe piiri ääres.

3.8. Komitee leiab, et ülemineku tagamiseks on äärmiselt vajalik sektorite koostöö. Seetõttu toetab komitee nullsaasteteemaliste sidusrühmade platvormi loomist ja soovib teha sellega koostööd Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvormi või muude vahendite kaudu. Samuti soovib komitee luua tiheda koostöö kolmandate riikidega ja kodanikuühiskonna vahel eri piirkondades, kuna saaste ei tunne riigipiire.

4. Erimärkused

4.1. ELi toetus innovatsioonile, investeeringutele ning uute vahendite ja tehnoloogialahenduste uurimisele on oluline kõigi ettevõtete jaoks ja uute kvaliteetsete töökohtade loomiseks. Siiski tuleb investeerida järgmisesse: loodus ja elurikkus (ökosüsteemide taastamine ja taastav põllumajandus), õitseng (kestlik taristu ning taastuvenergiale üleminek/energiasüsteemi ümberkujundamine, hooned ja säästev/avalik liikuvus), ning inimesed (haridus ja digitaalne/teadus- ja arendustegevuse lõhe ületamine, maksureformid, et luua hariduse, tervishoiu ja keskkonna vallas õiglasemad ja võrdsemad võimalused).

4.2. Komitee avaldab kahetsust, et nullsaaste hierarhias peetakse saastega seotud kahju heastamist ja selle hüvitamist vähem oluliseks. Põhimõte „saastaja maksab“ ei ole osutunud eriti tõhusaks, mida näitab see, et ELis on endiselt palju saastatud alasid. Tuleb määrata kindlaks meetmed, mida võtta, kui saastamise eest vastutajat ei ole võimalik kindlaks teha või kui ta ei saa kahju hüvitada.

4.3. Komitee juhib õhusaaste vallas komisjoni tähelepanu tahketele osakestele, mis on kogu maailmas seotud miljonite enneaegsete surmajuhtumitega. Inimtervisele tahkete osakeste toksikoloogilise mõju hindamiseks tuleb luua standarditud määdik, mis ei põhine mitte ainult massil ruumalühiku kohta, vaid ka suurusel ja keemilisel koostisel. Tahkete osakeste allikate hindamisel on tähtis nende oksüdatsioonivõime ja ülipeened osakesed, kuna neist sõltub õhu tase, ning need tuleks lisada tahkete osakeste saastet käsitlevatesse õigusaktidesse ja seiresse.

⁽⁴⁾ ELT C 110, 22.3.2019, lk 33.

⁽⁵⁾ ELT C 123, 9.4.2021, lk 76.

4.4. Veealaseid õigusakte kohandatakse keemiliste saasteainete ja mikroplasti vähendamiseks. Plastijäätmed on väga muret tekitavad, sest neid on keeruline kõrvaldada, need imavad endasse muid saasteaineid ning kuna ei võeta arvesse nende lisainete ja nende lagunemisel tekkivate nanoosakeste suurt keemilist ja toksikoloogilist mõju⁽⁶⁾. OECD riigid vastutavad märkimisväärselt teistes riikides tekkivate plastijäätmete eest ning seega tuleb leida lahendused piiriülesele saastele ja kehtestada plastprügi kohta uus globaalne ülempiir. Ka ennetamine on oluline: tuleb soodustada ja stimuleerida ökodisaini. Tööstus ja keskkonnateadlased peavad tegema koostööd, et uurida elujõulisi lahendusi.

4.5. Vaja on investeerida tehnoloogia ja tegevusmodelite uuendamisse, mis hõlbustavad vee taaskasutamist ja parandavad selle kvaliteeti, seda eriti põllumajandussektoris. Samuti tuleb viia ellu lahendusi, millega vähendatakse keskkonnajalajälge (näiteks kastmisveega väetamine, pestitsiidide kasutamine ja nitraadiheidet). Ettevõtjate suutlikkuse suurendamine ning uute tehnoloogi- ja digilahenduste vallas koolitamine hõlbustab nende rakendamist ja veealaste õigusaktide järgimist.

4.6. Kalandusjäätmeid ja eelkõige kalavõrke tuleb väga hoolikalt käidelda. Kuna plastijäätmed liiguvad meres juhuslikult, tuleb rakendada rahvusvahelisi eeskirju või vähemalt arvestada plasti tootmise ja -tarbimisega riikide kaupa nii, et suuremad saastajad peavad rohkem maksma. Vabaihendused ja mõned riigid on näidanud, et on vahendeid ja inimesi, kes oskavad merest prügi eemaldada ning et selle ladustamiseks ja ringlussevõtuks on võimalik luua vajalikud sadamastruktuurid⁽⁷⁾. Siiski ei kohaldata seda meedet, sest kalurid ei saa jäätmete kogumise ja sorteerimise eest majanduslikku kasu ning väikesed sadamad ei ole veel selleks tegevuseks valmis. Kõikidel sadamatel, sealhulgas väiksematel sadamatel, peab olema arenenud kogumissüsteem ja läbipaistev jäätmekäitlus⁽⁸⁾. EL peab hoogustama pidevat merest prügi eemaldamist nii selleks, et toetada saastest puhastamist, kui ka selleks, et võimaldada kõrvaltegevusena kalapüüki⁽⁹⁾.

4.7. 80 % mereprügist tuleb siseveekogude (järvede ja jõgede) kaudu⁽¹⁰⁾. Tõhusam on probleemi haldamine ja kontroll selle tekkekohas. Euroopa jõgede puhastamine nõuab riikidevahelist koostööd. Asjaomastel riikidel on siiski väga erinevad õigusüsteemid ja vesikonda majandavad eri valitsustasandid.

4.8. Komitee on seisukohal, et keemiliste segude käsitlemine on tarvilik edusamm kemikaalide riskihindamisel. Keemiliste segude tundmise, hindamise ja käitlemise edendamiseks on väga vaja teadus- ja arendustegevust⁽¹¹⁾.

4.9. ELi nullsaaste suunas juhtimine nõuab ka stiimuleid muutuste hõlbustamiseks, uute tehnoloogia- ja digilahenduste alast koolitust, tehnilist abi, sotsiaalset haridust ning tootmise ja tarbimise heade tavade juhendite ühtlustamist ja rakendamist. Ettevõtted peavad tootmisprotsesside CO₂ heite vähendamiseks saama piisavalt taskukohase hinnaga taastuvenergiat ja gaaskütust, mille CO₂ heide on olematu või väike. Komitee kutsub liikmesriike ja komisjoni üles kiirendama üleminekut taastuvatele energiaallikatele.

4.10. Tööstusheidete direktiivi läbivaatamine tagab keskkonna tervikliku ja kõrgetasemelise kaitse. Selliste parimate meetodite rakendamine, millega ei kaasne ülemääraseid kulusid, oleks VKEdes jaoks sobivam lähenemisviis. Tööstusheidete direktiivi tuleb rakendada kogu väärtusahelas, sealhulgas ELi tooraine hankimisele väljaspool ELi. Jõustamisemeetmed peavad olema tööstusheidete korral õiguslikult siduvad ning vaja on usaldusväärset ja standarditud seiremeetodit tõepäraste andmete võrdlemiseks ning ühtlustatud hindamist, mis tagab võrdsed võimalused kogu ELi tööstuse jaoks.

⁽⁶⁾ Vt Sendra *et al*, 2020.

⁽⁷⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/883, milles käsitletakse sadama vastuvõtuseadmeid laevajäätmete üleandmiseks ja muudetakse direktiivi 2010/65/EL ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2000/59/EÜ (ELT L 151, 7.6.2019, lk 116).

⁽⁸⁾ ELT C 62, 15.2.2019, lk 207.

⁽⁹⁾ „Can fishers help cleaning the sea from plastic waste?“, ETF.

⁽¹⁰⁾ ÜRO Keskkonnaprogramm „Marine plastic debris and microplastics“, 2016.

⁽¹¹⁾ ELT C 286, 16.7.2021, lk 181.

4.11. Komitee leiab, et oskuste tegevuskava on tööturu arengu seisukohast ülioluline, sest sellega juhitakse spetsialistide koolitamist nii, et neil oleks kliima-, keskkonna- ja terviseetemade alased teadmised. Komitee kiidab samuti tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande valdkonna töötajate koolitamist, mis suurendab nende oskusi keskkonnariskidega toime tulemisel. Strateegia hõlbustab ettevõtjate, ettevõtete, VKEde, füüsilisest isikust ettevõtjate ja kõigi töötajate kohanemist, minimeerides seejuures töökohtade kadu.

4.12. Saastevastaste programmide rakendamisel on esirinnas linnad ja piirkonnad. Tegevuskava täitmine sõltub kohalike ja piirkondlike omavalitsuste jõupingutustest. Väga oluline on ühtlustada kõigi piirkondade nõuded ja meetmed ning tagada, et rakendamine ja saavutatud eesmärgid jäävad ajas muutumatuks olenemata poliitilistest muutustest. Kuigi eesmärgid on seatud ELi tasandil, soovib komitee kehtestada riigipõhised miinimummäärad tagamaks, et kõik liikmesriigid teevad piisavaid edusamme, kuigi nende tegemise kiirus võib olla erinev.

4.13. Vaja on ühtlustada jäätmekäitlust, sest jäätmete sorteerimine ja käitlemine ei toimi kõigis ELi piirkondades ja riikide kohalikul tasandil ühtmoodi, vähendades seega saaste vältimise ja käitlemise tõhusust. Keelata tuleks mis tahes jäätmete eksportimine, mis ei vasta ELi nõuetele, olenemata sellest, milline on selle riigi õigusraamistik, kuhu jäätmeid eksportida tahetakse. ELi jäätmeid tuleks käidelda ja taaskasutada samal territooriumil või seal, kus on asjakohased ringlussevõtu rajatised, et vältida nende mõju kolmandatele riikidele, välja arvatud juhul, kui jäätmeid kasutatakse toorainena keskkonnahoidlikus säästvas tootmises.

4.14. Komisjon töötab välja nullsaaste integreeritud seire- ja väljavaateraamistiku, et hinnata saaste tervise-, keskkonna-, majanduslikku ja sotsiaalset mõju. Lisada tuleb ka jõgede seisundi seire. Kogutud andmed tuleb saada standardsete meetodite abil ning need peavad olema läbipaistvad, usaldusväärsed, jälgitavad ja kõigile kättesaadavad. Andmebaas peaks hõlmama peamiste komisjoniga seotud institutsioonide ja kõigi tunnustatud institutsioonide allikaid, kes soovivad aidata kaasa saaste ja selle mõju seirele.

4.15. Komitee avaldab komisjonile kiitust kodanike teadusalgatuste strateegia eest, et soodustada inimeste osalemist ja neid kaasata eesmärgiga suurendada teadlikkust saaste, tervise ja heaolu teemadest. See annab inimestele võimaluse saastet jälgida ja võtta kogutud andmeid otsuste tegemisel arvesse. Edu tagamiseks peavad ametiasutused, vabaihendused, kogukonnad ja teadusringkonnad oma tegevust kooskõlastama.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG